

Titus Burckhardt - A konzervatív ember

2014 február 26. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

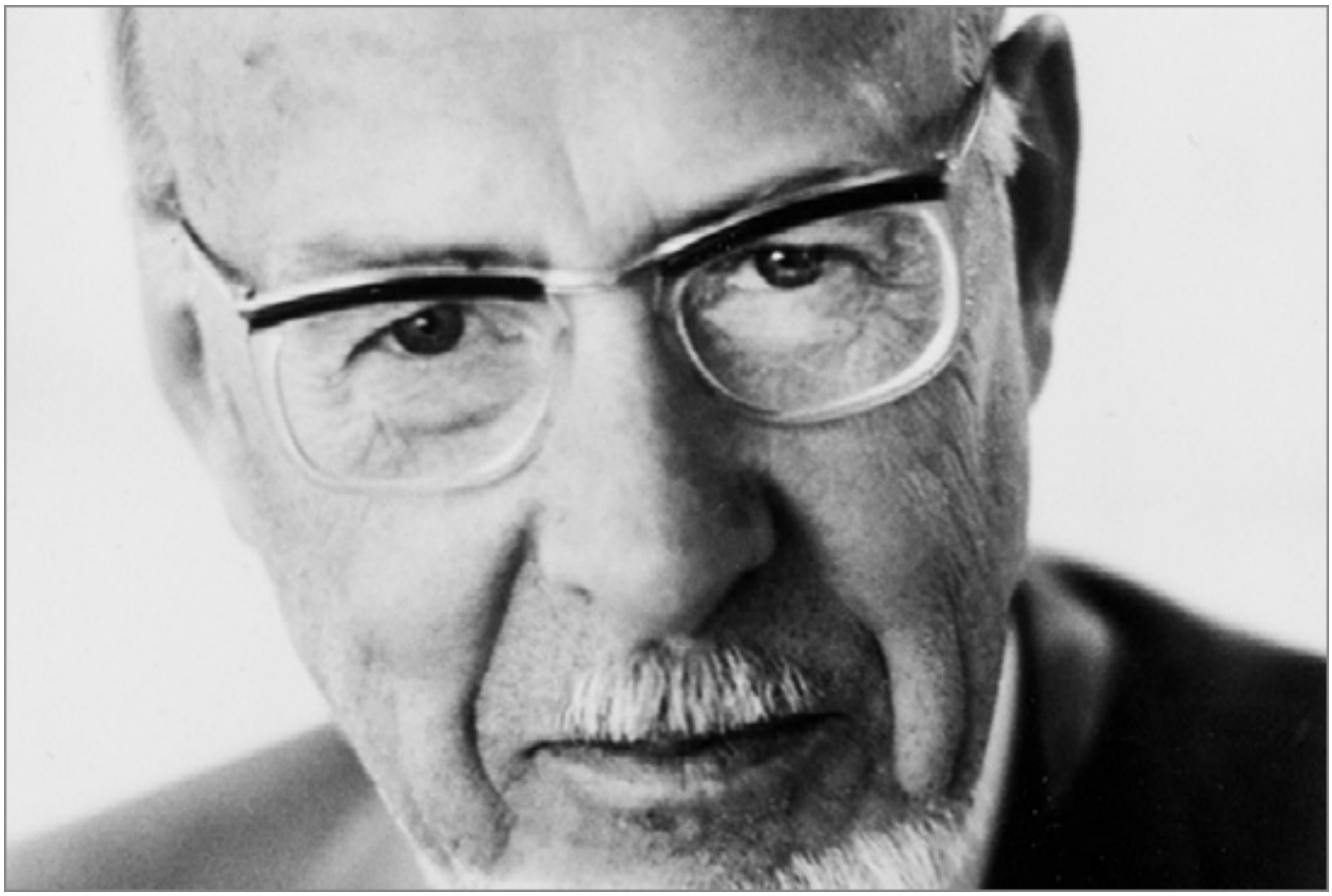
5

Átlag: 5 (1 szavazat)

Mérték

Ha a szó politikai mellékjelentéseit figyelmen kívül hagyjuk, akkor az az ember konzervatív, aki valamit meg akar ?rizni. Hogy dönthessünk a konzervatív magatartás helyes vagy helytelen voltáról, elég azt végiggondolnunk, hogy mi az, amit meg akar ?rizni.

Ha azok a társadalmi szokások, amelyeket támogat, összhangban vannak az ember legf?bb céljaival és megegyeznek legmélyebb szükségleteivel, akkor azok miért ne lehetnének ugyanolyan jók - ha nem jobbak -, mint bármely újdonság, ami az id?k során keletkezhet. Az lenne a helyes, ha így gondolkodnánk, de a ma embere messze került ett?l a mentalitástól. Ha nem is tagadja meg automatikusan a múltat, nem is a technikai fejl?dést?l vár minden jót, általában el?ítéleteket táplál minden konzervatív magatartással szemben, mivel - akár öntudatlanul - befolyásolja az a materialista nézet, hogy a „konzerválás" ellentétben áll az állandóan változó élettel, s ezért tespedéshez vezet.

A technikai fejl?déssel lépést nem tartó közösségek nélkülözése úgy t?nik, mintha meger?sítené ezt a véleményt, de sokan nem veszik észre, hogy ez inkább ösztönzés a további fejl?désre, mintsem valódi magyarázat. Az a modern dogma, amely szerint mindennek változnia kell, igyekszik maga alá gy?rni az embert. Még azok is, akik magukat hív? keresztényeknek tartják, hangosan hirdetik, hogy az ember a változás szükségszer?ségében él, és nemcsak hogy a környezet által befolyásolt érzések és a gondolkozás, hanem az ember legbels?bb lénye is elkerülhetetlenül változik. Az emberr?l azt állítják, hogy mind értelmileg, mind szellemileg egyre fels?bbrend?bbé válik, következésképpen a huszadik századi emberre úgy tekintenek, mint aki alapvet?en különbözik a korábbi id?k emberét?l.

Az e véleményen lév?k, nem veszik figyelembe azt a minden vallás által kinyilatkoztatott igazságot, hogy az ember; attól ember, hogy van benne egy olyan szellemi középpont, amely nincs alárendelve a dolgok áramlásának. E középpont nélkül, amely az ember ítéletalkotó képességének a forrása - és amit az igazságérzetet m?ködtet? szellemi er?nek nevezhetünk -, még a környez? világban zajló változásokat sem tudnánk felismerni, mivel - ahogy Arisztotelész mondta - azok, akik azt állítják, hogy minden, ideértve az igazságot is, állandóan változik, ellentmondanak önmaguknak: ha minden változik, akkor milyen alapon gondolják, hogy megfogalmazhatnak bármily érvényes állítást, vagy kijelentést?

Szükséges-e megjegyezni, hogy az ember szellemi középpontja több, mint az ösztönöknek és benyomásoknak alávetett psziché, több, mint a racionális gondolkozás? Létezik az emberben valami, ami ?t az örökkévalóhoz f?zi, és ez pontosan ott található, ahol „az Igazi Fény, amely megvilágosít minden e világrajöv? embert" (János 1,9), megérinti a pszichikai és fizikai képességek szintjét.

Ha ezt a megváltoztathatatlan lényeget - csakúgy, mint a kör kiterjedés nélküli középpontját - nem is lehet közvetlenül megragadni az emberben, a hozzá vezet? utakat azért ismerhetjük: olyanok, mint azok a sugarak, amelyek a kör középpontja felé futnak. Ezek az utak jelentik a maradandó elemet minden szellemi hagyományban, ezek szolgálnak útmutatóként a cselekvéshez; valamint azokhoz a társadalmi szokásokhoz, amelyek a középpont felé irányulnak, ezek az utak képezik valódi alapját minden igazi konzervatív magatartásnak. Mert a társadalmi formák meg?rzésének kívánsága mögött csak akkor van értelem - a formák csak akkor lehetnek tartósak -, ha az emberi valóság id?tlen középpontján alapulnak.

Egy olyan kultúrában - amely szakrális eredetének köszönhet?en a szellemi középpont és ezáltal az örökkévaló felé irányul - a konzervatív beállítottság értéke, egyáltalán a konzervatív beállítottság nem válhat kérdésessé, hiszen magának a „konzervatív"-nak a fogalma sem létezik. Egy keresztény társadalomban az ember - többé-kevésbé tudatosan és önszántából - keresztény, egy iszlám társadalomban muszlim, egy buddhista társadalomban buddhista és így tovább. Máskülönben nem tartozik az adott közösséghez, nem is része annak, kívülálló, esetleg titokban ellenséges is lehet vele szemben.

Egy ilyen kultúra abból a szellemi er?b?l táplálkozik, amely a legmagasabbtól a legalacsonyabbig mindenre rányomja bélyegét, és ebben nyilvánul meg valódi alkotókészsége. Ugyanakkor szüksége van olyan meg?rz? er?kre, amelyek nélkül a társadalmi formák rövid id?n belül elt?nnének. Az a helyes, ha egy ilyen társadalom összetartó és egységes hitében, h?séges hagyományaihoz, egy konzerváló vagy konzervatív beállítottsághoz, mivel ezen tulajdonságok kölcsönösen feltételezik egymást.

A konzervatív magatartás csak akkor válik kérdésessé, amikor a társadalom rendjét - akárcsak a modern Európában - már nem az örökkévaló határozza meg. Ilyenkor minden esetben fölmerül a kérdés, hogy a valaha mindent magában foglaló rendnek milyen töredékei vagy emlékei érdemesek a meg?rzésre. A társadalom minden egyes állapotában (és ma az egyik állapot a másikat egyre gyorsuló ütemben követi) az eredeti minták tükröz?dnek valamilyen módon. Még ha a korábbi szerkezetet le is rombolják, bizonyos részek akkor is érvényben maradnak, és minden egyes múlttal történt szakítás után egy új egyensúlyi helyzet alakul ki, bármennyire torz és bizonytalan is az. Bizonyos központi értékek visszavonhatatlanul elvesznek, míg mások, amelyek korábban sokkalta kisebb jelent?ség?ek voltak, el?térbe kerülnek. Annak érdekében, nehogy ezek az értékek is elvesszenek, talán jobb lenne meg?rizni a meglév? egyensúlyt, mintsem kockára tenni azt egy - a teljes megújítását célzó - bizonytalan kísérletben.

E választási lehet?séggel együtt maga a „konzervatív" kifejezés is megjelent (Európában el?ször a napóleoni háborúk idején vált általánossá), s ezt a fogalmat azóta is megterheli a dilemma, ami ebben a választásban rejlik. Minden konzervatív embert azzal gyanúsítanak, hogy csak saját társadalmi el?jogait - bármily csekélyek lehetnek is azok - kívánja meg?rizni. Így az a kérdés, hogy a meg?rizni kívánt dolog érdemes-e meg?rzésre, válasz nélkül marad. De miért ne eshetnének egybe egyes csoportok személyes el?nyei az igazságossággal?

Azt, hogy az ember értelme nem fejl?dik kell?képpen, ha megfelel? küls? hatások hiányoznak, a mai átlagos ember gondolkozása bizonyítja. Nagyon kevesen tudják elképzelni - általában csak azok, akik fiatalkorukban még tapasztalhatták a „régi rend" maradványait, vagy azok, akiknek sikerült meglátogatniuk egy még tradicionális keleti kultúrát -, hogy milyen harmóniát és bels? békét képes teremteni nem csupán az uralkodó, hanem a dolgozó osztályok számára is egy olyan társadalmi rend, amely az ember természetes hivatása és szellemi funkciói szerint tagolódik.

Bármennyire igazságos is egy társadalom egészét tekintve, mindig lesznek elégedetlenek, de biztos jele van annak, hogy a fennálló rend képes-e boldogságot nyújtani a többségnek: ez a jel benne foglaltatik minden olyan dologban, amit nem valami anyagi célból, hanem örömmel és odaadással készítettek. Egy olyan kultúra, ahol a m?vészetek egy külön erre a célra kim?velt csoport kizárólagos tulajdonát képezik, és így nincs többé népm?vészet vagy egy egyetemes m?vészeti nyelv, nem felel meg ennek a szempontnak.

A munka küls? jutalma az általa megszerzett anyagi javakban található, de van bels? jutalma is: arra figyelmezteti az embert, hogy a természet és az Isten által mi is ? lényegét tekintve, és ebb?l a szempontból nem mindig a legsikeresebb foglalkozások a legboldogabbak. A földet m?velni, az es?ért imádkozni, a megmunkálatlan anyagból

valami értelmeset alkotni, emberek szükségleteit mások feleslegével pótolni, uralkodni (készen arra, hogy alattvalóiért akár életét áldozza), az igazságot tanítani: az ilyen hivatások kiváltságossága „felülr?l" és belülr?l jön. Fel lehet tenni a kérdést, hogy a „fejl?dés" során ezen elhivatottak száma emelkedett-e vagy csökkent.

Az ember megtalálta saját feladatát - mondanák sokan ma -, amikor munkásként gépeket irányít. De az ember igazi feladata az, hogy imádkozzon és áldjon, küzdjön és uralkodjon, teremtsen és építsen, vessen és arasson, vezessen és engedelmeskedjen: mindezek elválaszthatatlanok az embert?l.

Amikor ma egy bizonyos városi réteg azt követeli a papjától, hogy vesse le hivatásának küls? jeleit és - amennyire csak lehetséges - éljen úgy, mint a többi ember, csak azt bizonyítja, hogy ezek a csoportok már nem tudják, mi is az ember valójában. Pedig a papot mint embert megérteni annak a felismerését jelenti, hogy a papi méltóság végteleniil közelebb van az eredeti emberi természethez, mint a „hétköznapi" ember szerepe. Minden istenközpontú kultúra ismeri a társadalmi osztályoknak (vagy kasztoknak) egy többé-kevésbé nyilvánvaló hierarchiáját. Ez nem azt jelenti, hogy az embert egy olyan résznek tekinti, akinek az önmegvalósulása csak a nép egészének tagjaként képzelhet? el. Éppen ellenkez?leg, ez azt jelenti, hogy az emberi természet túl gazdag ahhoz, hogy mindenki minden pillanatban képes legyen összes lehet?ségének változatait megvalósítani. A tökéletes ember nem ezeknek a változatoknak a végösszege, hanem olyas valaki, aki rendeltetésének lényegét birtokolja. Ha a hierarchia szerint felépült társadalmak képesek voltak önmagukat évezredekig életben tartani, akkor ez nem az emberek passzivitása vagy az uralkodók hatalma miatt volt, hanem azért, mert egy ilyen társadalmi rend megfelelt az ember eredend? természetének.

Létezik egy széles körben elterjedt tévedés, miszerint a polgárság egy - természeténél fogva - konzervatív osztály. Ez az osztály eredetileg egyet jelentett a városi kultúrával, ahonnan az elmúlt ötszáz év forradalmai indultak. A polgárság - különösen a francia forradalom után - valóban konzervatív szerepet játszott, és id?nként el is fogadott néhány arisztokratikus eszmét, de közben kiüresítette és fokozatosan meghamisította azokat. A polgárság tagjai között mindig akadtak olyanok, akik értelmi megfontolások miatt voltak konzervatívak, de ?k kezdett?l fogva kisebbséget képeztek. A parasztok általában konzervatívoknak mondhatók, mert úgymond tapasztalatból tudják - vajon hányan tudják még közülük? -, hogy létük megszámlálhatatlan egymással összefügg? er? önmagát folytonosan megújító egyensúlyától függ, és az ember nem változtathatja meg eme egyensúlyi állapot bármely részét anélkül, hogy a többire hatást ne gyakorolna. Ha megváltoztatjuk a patak útvonalát, akkor az egész terület növényvilága megváltozik; ha kiírtunk egy állatfajt, akkor egy másik fog túlságosan elszaporodni. A parasztok nem hisznek abban, hogy valaha is lehetséges lesz es?t vagy napsütést el?állítani akaratunk szerint.

Téves lenne ebb?l azt a következtetést levonni, hogy a konzervatív magatartás mindenek fölött a mozdulatlansággal és az ember földhözkötöttségével lenne egyenl?, mivel már többen bebizonyították, hogy egy emberi közösség sem olyan konzervatív, mint a nomádok. Állandó vándorlásaik alatt a nomádok gondot fordítanak arra, hogy meg?rizzék nyelvüket és szokásaikat, tudatosan ellenállva az id? eróziójának - konzervatív embernek lenni nem jelent egyet a tétlenséggel.

A konzervativitás alapvet?en arisztokratikus tulajdonság, ebb?l a szempontból a nomádok sokban hasonlítanak a nemesekre, vagy pontosabban a harcosok kasztjából származó nemesség és a nomádság természetszer?leg hasonló. Ugyanakkor annak a nemességnek a lényege, amelyet még nem rontott meg az udvar vagy a városi élet, hanem még mindig a földhöz köt?dik, a parasztságéhoz hasonlít. Viszont a nemesség a hagyomány és a m?veltség által tudatában van a természet és a lélek er?i egységének, s egy olyan fels?bbrend?séggel rendelkezik, amelyet aligha lehet elsajátítani másfajta úton; és bárkinek, aki tudatában van valódi fels?bbrend?ségének, joga van kitartani mellette, csakúgy, mint bármely m?vészet mesterének joga van el?nyben részesíteni saját ítéletét a hozzá nem ért?vel szemben.

Be kell látni, hogy az arisztokrácia hatalma mind természetes, mind erkölcsi állapotán nyugszik: a természetes állapot azt jelenti, hogy ugyanazon törzsön vagy családon belül bizonyos min?ségek és képességek öröklődnek, az erkölcsi állapot pedig a „noblesse oblige" tartalmával egyenérték?: minél magasabb társadalmi osztály tagja valaki - és ennek megfelel?en minél több kiváltsággal rendelkezik -, annál nagyobb a felel?sség és kötelesség terhe. Minél kisebb a rang, annál kevesebb a hatalom és a kötelesség; a társadalom legalján pedig a tényleges erkölcsi felel?sség nélküli passzív emberek helyezkednek el.

Ha a dolgok állapota nem mindig tökéletes, ez nem els?sorban az öröklődés természetes állapota miatt van, mivel a öröklődés meghatározatlan ideig képes biztosítani egy „kaszt" homogén természetét. Ami kérdésesebb, az annak az erkölcsi törvénynek a betartása, ami a jogok és kötelességek igazságos kombinációját követeli meg. Nincs olyan társadalmi rendszer, amely kizárná a hatalommal való visszaélés lehet?ségét, és ha létezne is ilyen,

akkor az nem lenne emberi, mert az ember csak akkor lehet ember, ha egyszerre engedelmeskedik egy szellemi és egy természetes törvénynek. Az örökölt hatalommal való visszaélés ténye tehát még nem érv a nemesség szükségessége ellen. Éppen ellenkez?leg: annak a néhány embernek a példája, akik, miután megfosztották ?ket örökölt kiváltságaiktól, de nem tagadták meg hagyományos felel?sségüket, bizonyság az arisztokrácia erkölcsi hivatása mellett.

Amikor sok országban az arisztokrácia elbukott saját önkényessége miatt, ez els?sorban nem azért volt, mert önkényesen bánt az alsóbb néposztályokkal, hanem azért, mert egy olyan magasabb vallási törvénnyel szemben foglalt el önkényes pozíciót, amely felruházta az uralkodáshoz szükséges erkölcsi alappal, és kegyelme által megszabta az er?sek jogának határait.

A társadalom hierarchikus rendjének bukása után, ami szinte valamennyi tradicionális forma bukását is jelentette, a tudatosan konzervatív ember mintegy légüres térben él. Egyedül van egy olyan világban, amely láthatatlanul rabságban tartja az embereket, de közben azzal kérkedik, hogy szabad; és mindent elnyomó uniformizmusa közben azt hirdeti magáról, hogy lehet?ségekben gazdag. Azt harsogják fülébe, hogy az emberiség fokozatosan egyre magasabb szinteket ér el, hogy az emberi természet sok millió éves fejl?dés után olyan változáson ment keresztül, ami el fog vezetni a természet felett való végs? gy?zelemig.

A tudatosan konzervatív ember magányosan áll a józanságukat elvesztettek között, egyedüli éber az alvajárók között, akik álmaikat összekeverik a valósággal. Értelme és tapasztalata által tudja, hogy az ember, bármennyire is lelkesedik új dolgok iránt, ugyanaz maradt jóban és rosszban; az alapvet? kérdések az emberi életben mindig ugyanazok maradtak, a válaszok rájuk mindig is ismertek voltak, és amennyire csak ki lehetett fejezni szavakban, az egyik nemzedék a másikra hagyományozta azokat. A tudatosan konzervatív ember ezt az örökséget ápolja.

Mivel az élet szinte valamennyi tradicionális formáját lerombolták már, csak ritkán adatik meg neki az a lehet?ség, hogy egy minden szempontból hasznos és értelmes munkában tudjon részt venni. De minden vesztesége egyben nyereség is. A tradicionális formák elt?nése éberségre, a környez? világban tapasztalható z?rzavar pedig arra szólít fel minket, hogy minden lényegtelent kikerülve a lényeges felé forduljunk.

Fordította: Zsitnyár László. Els? megjelenés: Arkhé 1., 1996, Budapest.

(*Titus Burckhardt írását,korábban az oldalon mások - Megadja Gábor, Pánczél Heged?s János - kifejtettek továbbgondolása miatt adjuk most közre. E mellett pont itt szeretnénk felhívni a figyelmet egy általunk is támogatott kezdeményezésre, amely a "magyar konzervatív kánont" igyekezett nemrég összerakni.)

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló